

UiT Norges Arktiske Universitet v/ styret
Kopi: Rektor

8. november 2021

Internrevisjon - årsrapport 2021 og forslag til årsplan 2022

Innledning

I henhold til UiTs internrevisjonsinstruks skal internrevisjonen utføre revisjonsarbeidet etter en styregodkjent plan og oppsummere sitt arbeid i en sammenfattende års- eller halvårsrapport.

UiT etablerte internrevisjonsfunksjonen i starten av 2021 og vedtok en plan for våren 2021. Ved inngangen til høsten ble det vedtatt at internrevisjonen i tillegg skulle bistå med gjennomføring av evalueringen av universitetets pandemihåndtering. Dette dokumentet inneholder den sammenfattende rapporten fra de fire revisjonene som ble initiert på vårparten, og er å anse som internrevisors årsrapport for 2022. Evalueringsrapporten av pandemihåndteringen vil avlegges som en egen evalueringsrapport når den er ferdigstilt.

Dette dokumentet inneholder i tillegg et forslag til revisjonsplan for 2022, samt den samlede bruttolisten over potensielle revisjonstema som ble diskutert. Planforslaget er oforent med ledelsen, og fremmes til styret som vedtaksforslag.

Oppsummering av ferdigstilte revisjoner

Internrevisor har opplevd et godt samarbeid med UiT, og det har vært lagt godt til rette for at vi har kunnet fylle vår rolle i henhold til vedtatt instruks. Vårens revisjoner har imidlertid trukket noe ut i tid grunnet pandemien, og rapporteres først til styrets november-møte. Rektor har imidlertid fått oversendt rapportene og tilhørende detalj-vedlegg etterhvert som de er ferdigstilt, slik at insikten og anbefalingene har kunnet brukes i pågående utviklingsarbeid.

Generelt er det ikke avdekket kritiske avvik eller mangler som har påkrevd umiddelbar rapportering til styret. Rapportene inneholder derfor anbefalinger som er mer å anse som forslag til videre utvikling og forbedring, og vi oppfatter at de vil tas tak i av ledelsen.

Følgende revisjoner er ferdigstilt, og oppsummeres i vedlegg til årsrapporten:

- Kvalitetssystemet for utdanning
- Kontrollregimet for informasjonssikkerhet og personvern
- Regimet for varsling
- Internkontroll på økonomiområdet

Forslag revisjonsplan for 2022

Internrevisjonen har ved dialogen om revisjonstema for 2022 tatt utgangspunkt i bruttolisten for revisjonstema som ble diskutert også for 2021, da denne vurderes å fortsatt være relevant:

1. Overordnet gjennomgang av ny styringsmodell

2. Internasjonalisering
3. Rekruttering UF-tilsatte
4. Gjennomstrømming i rekrutteringsstillinger
5. Helseforskning - kontrollregime
6. Anskaffelser / seriøsitet
7. Sikkerhet / Beredskap
8. Lederutvikling
9. Bærekraft
10. Plan- og budsjettprosessen
11. Tertialrapportering
12. BOTT forberedelse/gevinstrealisering
13. BOA
14. Prosjektstyring

I tillegg er det fra internrevisor spilt inn at det for 2022 kan være aktuelt å gjøre noen kortere avsjekks- og oppfølgingsrevisjoner innen temaområder som fremstår aktuelle mot slutten av 2022. Dette vil gi nyttig input til universitetets oppfølging av internkontroll, og bidra til en noe bredere revisjonsdekning enn det et fåtall større revisjoner innen enkelttema ville gitt. Tilnærmingen er den samme som anvendes ved flere andre universitet for 2022.

Basert på dialogen med ledelsen foreslås følgende revisjonstema for 2022:

1. **Overordnet gjennomgang av etablert styringsmodell:** Ved etablering av internrevisjonsfunksjoner anbefaler pwc normalt at det gjøres en innledende og overordnet vurdering av hvordan virksomhetens styrings- og kontrollmekanismer er innrettet. Dette er nyttig i seg selv. Samtidig er det også en fin måte å bli bedre kjent med virksomheten på, og det danner en referanseramme for å tolke og kalibrere senere revisjonsobservasjoner og -anbefalinger. Siden UiT i 2021 har lagt om til enhetlig styring, ble det anbefalt at en slik revisjon skulle avventes til 2022. Revisjonen står derfor i årets planforslag.
2. **Prosjektstyring eksternfinansiering inkl BOA:** Eksternfinansierte prosjekter omfatter vesentlige beløp, og er gjenstand for detaljerte styrings-, rapporterings- og revisjonskrav. Tematikken er også nylig satt på dagsorden av Riksrevisjonen ift kryssubsidiering. Internrevisjonen vil gjøre en vurdering av hvordan universitetets kontrollregime er innrettet på området, og gi råd om eventuelle forbedringsmuligheter.
3. **Helseforskning - kontrollregime:** Det er knyttet vesentlige krav til helseforskning, herunder at et internkontrollsystem skal være på plass. Det er videre besluttet at systemet skal være gjenstand for en internrevisjon hver tredje år. Dette foreslås gjennomført i 2022.
4. **Oppfølgingsrevisjoner innen informasjonssikkerhet og/eller personvern eller kontrolltesting innen utvalgte områder:** Internrevisjonen vil gjennomføre oppfølgingsrevisjoner av avdekkede forbedringsområder og tiltak innen informasjonssikkerhets- og personvernområdet, og/eller testing av et utvalg kontrolltiltak på andre områder. Formålet er å gi en større bredde i den samlede revisjonsdekningen enn det enkeltprosjektene gir. Omfanget vil tilpasses ift tilgjengelig budsjett og oppdaterte risikovurderinger.

Internrevisor vil etter styrebehandlingen av planforslaget utarbeide detaljerte prosjektplaner i samråd med ledelsen. Revisjonene har erfaringsvis et omfang på omlag ca 25 dagsverk per stk. Revisjonene vil rapporteres fortløpende til rektor, og til styret i halvårs- og årsrapport.

Ut over revisjonsplanen, er internrevisor disponibel til gjennomføring av bekreftelses- og rådgivningsoppdrag på ad-hoc basis. Slike oppdrag avtales med styret eller administrasjonen, og oppsummeres overfor styret i internrevisors halvårs-/årsrapporter.

Med vennlig hilsen
PricewaterhouseCoopers AS

A handwritten signature in blue ink that reads 'Jonas Gaudernack'.

Jonas Gaudernack
Partner, PhD

Vedlegg: Oppsummering av gjennomførte revisjoner

Vedlegg: Oppsummering av gjennomførte revisjoner

Internrevisjonsrapport: Kvalitetssystemet for utdanning

1. Revisjonens bakgrunn og formål

Styret ved Universitetet i Tromsø vedtok i internrevisjonsplanen for 2021 en revisjon av utdanningskvalitet ved universitetet. I styrevedtaket står det følgende:

Kvalitetssystemet skal sikre at utdanningene ved UiT blir systematisk evaluert og holder høy kvalitet. UiT har et definert og sentralt utformet kvalitetssystem, som anvendes på alle nivåer av organisasjonen. Det foreslås en revisjon som tar en avsjekk av systemets innretning opp mot god sektorpraksis og NOKUTs føringer, samt vurderer etterlevelse og opplevd nytte i bredden av organisasjonen. Revisjonstemaet anses å ha økt relevans i lys av Covid-19 utfordringene, økt digitalisering og redusert campustilstedeværelse.

Det er varslet at NOKUT vil gjennomføre tilsyn av kvalitetsarbeidet ved UiT i 2022. En internrevisjon av området vil være et viktig bidrag inn i forberedelsene til tilsynet.

Formålet med revisjonen er å gi en uavhengig vurdering av hvordan kvalitetssystemet for utdanning brukes for å sikre kvalitet i utdanningene, belyse eventuelle svakheter og mangler, samt gi vurderinger og anbefalinger om forbedringsmuligheter. Revisjonen vil dekke bachelor-, master- og Ph.d.-utdanningene.

Hovedtemaene i revisjonen var følgende:

- UiTs arbeid med utdanningskvalitet, inkludert hvordan UiT sikrer god utdanningskvalitet, kvalitetsarbeidet i praksis og etterlevelse i organisasjonen
- UiTs systematiske kvalitetssikringsarbeid (UiTs kvalitetssystem for utdanning)
- Eksterne rammer og føringer, samt god praksis på området

2. Hovedobservasjoner og overordnede anbefalinger

2.1 Hovedobservasjoner

Gjennom intervjuene fremkommer det at fokuset på kvalitet i utdanningene ved UiT har økt de siste årene. Dette er både drevet av eksterne og interne forhold. UH-loven og Studietilsynsforskriften stiller tydelige krav til hvordan universitetene skal drive med systematisk kvalitetsarbeid i utdanningene. Fra internt hold er det igangsatt flere initiativer for å likestille forskning og utdanning der meritteringsordningen, utdeling av fyrårsmidler til arbeid med utdanningskvalitet og opprettelse av Strategisk Utdanningsutvalg er noen eksempler. Flere opplever at det har vært en kulturendring knyttet til både forventninger og fokus på kvalitet i utdanningene, og trekker frem et økt engasjement rundt arbeidet med utdanningskvalitet. Det fremheves også som positivt at det har vært et tydelig skifte fra kontroll- til utviklingsfokus og økt bruk av dialogmøter i kvalitetsarbeidet.

UiT har utarbeidet et hensiktsmessig kvalitetssystem som skal sette rammer for universitetets kvalitetsarbeid. Den største delen av arbeidet med utdanningskvalitet skjer på fakultetene, der utdanning faktisk finner sted, og fakultetenes arbeid er derfor grunnsteinen i dette arbeidet. Gjennom internrevisjonen ser vi at det er noe forskjell i modenhet mellom de ulike fakultetene når det kommer til arbeidet med utdanningskvalitet. Dette gjelder hovedsakelig hvordan de systematisk følger opp

kvalitetsarbeidet, hvordan de bruker ulike datagrunnlag inn i kvalitetsarbeidet, hvordan de identifiserer kvalitetssvikt/forbedringsområder og setter inn rettede tiltak for å sikre videre utvikling i studieprogrammene, hvordan arbeidet med utdanningskvalitet dokumenteres og hvorvidt kvalitetsdialogene gjennomføres. Det er flere av fakultetene som nå skal i gang med dialogsamtaler mellom fakultetsledelsen og institutt. Det vil være viktig at dette gjøres systematisk og på en god måte for å sikre gjennomgående god kvalitet i utdanningene.

Organisering trekkes frem av flere som en viktig suksessfaktor i kvalitetsarbeidet. Kvalitetssystemet definerer de ulike rollene og deres ansvarsområder. Flere av fakultetene er i implementeringsfasen for studieprogramlederrollen. Denne rollen vil være viktig i det å sikre helhetlig kvalitet i studieprogrammene, og vil tydeliggjøre "status" for programledelse. Samtidig er det viktig at de andre rollene på fakultet er bevisst sine ansvarsområder når det kommer til utdanningskvalitet. Videre fremkommer det gjennom intervjuene at flere opplever noe uklare rolle- og ansvarsforhold mellom nivå 1 og nivå 2 i kvalitetsarbeidet. Studentinvolvering er også viktig inn i kvalitetsarbeidet, og det fremkommer i revisjonen at det er behov for en mer systematisk tilnærming til hvordan studentene får tilbakemelding fra evalueringsarbeidet på emne- og studieprogramnivå.

Kvalitetsarbeid er en kontinuerlig prosess. Selv om det fortsatt er noen flere forbedringsområder og noen utestående elementer knyttet til arbeidet med utdanningskvalitet ved UiT er det vår samlede vurdering at arbeidet er på riktig vei.

Hovedanbefalinger:

1. De utestående elementene fra kvalitetssystemet bør ferdigstilles. Det bør sikres god informasjonsflyt ut til fakultetene rundt forventninger og ansvar i kvalitetsarbeidet.
2. Det bør utarbeides retningslinjer til hvordan kvalitetsarbeidet skal dokumenteres og lagres. Dette er viktig for å sikre sporbarhet og utvikling. Sikring av personvern er her et viktig aspekt.
3. Fakultetene bør ha tydeligere fokus på hvordan evalueringsarbeidet i utdanningene faktisk brukes inn i utviklingsarbeidet for å sikre helhetlige "kvalitetssløyfer".
4. Roller og ansvar bør tydeliggjøres. Dette gjelder både ansvarsområdene knyttet til arbeidet med utdanningskvalitet på fakultet, samt ansvarsforholdet mellom nivå 1 og 2.
5. Studentinvolvering og tilbakemelding fra evalueringsarbeidet til studentene bør sikres.
6. Fakultetene bør aktivt bruke de datakildene de har tilgjengelig i kvalitetsarbeidet (Studiebarometeret, Studentenes helse- og trivselsundersøkelse (SHOT), FS, tilbakemelding fra eksempelvis emneevaluering, etc.). Disse kildene gir viktige tilbakemeldinger på hva som fungerer godt og mindre godt, og kan således bidra til at tiltak som igangsettes er hensiktsmessige.
7. Alle fakultetene bør få på plass planer for gjennomføring av periodiske evalueringer.

Internrevisjonsrapport: Personvern og informasjonssikkerhet

Revisjonens bakgrunn og formål

Informasjonssikkerhet og personvern er gjenstand for et omfattende og detaljert regelverk, som det er krevende å ivareta på en systematisk og sporbar måte i en kompleks og mangslungen virksomhet som et universitet utgjør. Temaet er også av økende viktighet, hvor blant annet Kunnskapsdepartementet i formelt brev har uttrykt økte forventninger til kontrollregimet og styrets oppfølging.

Styret har derfor, som en del av sitt overordnede oppfølgingsansvar, bedt internrevisjonen om at det gis en uavhengig vurdering av status på området, samt at det gis innspill til eventuelle forbedringsmuligheter og relevante tema for oppfølgingsrevisjoner.

Revisjonen er gjennomført fra et internkontrollperspektiv

Revisjonsrapporten er inndelt etter følgende overordnede kontrolltema:

- Organisering, roller og ansvar
- Styrende nivå
- Gjennomførende nivå
- Kontrollerende nivå
- Opplæring og bevisstgjøring

Internkontroll er ledelsens verktøy for å kunne ivareta sitt ansvar og demonstrere etterlevelse på personvern- og informasjonssikkerhetsområdet, og de ansattes verktøy for å kunne utføre oppgaver på en forsvarlig og sikker måte. Et velfungerende, dokumentert og oppdatert internkontrollsystem vil gi UiT nødvendig oversikt og kontroll over områdene, og danne rammene for en sikker og korrekt håndtering av informasjon, deriblant personopplysninger. Gjennomgående har vi også sett hen til føringene i Kunnskapsdepartementets "Policy for informasjonssikkerhet og personvern i høyere utdanning og forskning".

Ved en uavhengig gjennomgang av status på UiT sitt arbeid med informasjonssikkerhet og personvern, er det naturlig å vurdere status opp mot de detaljerte kravene som følger av regelverket. Samtidig er det sentralt for revisjonen å fremheve de observasjoner og anbefalinger som er viktige på et overordnet styringsnivå. Revisjonsrapporten gir et overordnet sammendrag av observasjonene og anbefalingene. I vedlegg 1 gis det utdypende observasjoner og anbefalinger per revisjonstema, rettet mot administrasjonen. Vedlegg 2 gir en oversikt over gjennomførte intervjuer og gjennomgått dokumentasjon.

Sammendrag

UiT er en kompleks organisasjon med et høyt antall ansatte og studenter, en stor faglig bredde og en rekke ulike utdanninger. Både de ytre føringene UiT er underlagt samt omfanget av oppgaver og organisasjonens størrelse og kompleksitet, tilsier at det er et stort spenn fra den overordnede styringen

av universitetet til implementeringen av konkrete krav på laveste operative nivå. Dette gjør seg gjeldende både på personvern- og informasjonssikkerhetsområdet, og det er derfor nødvendig å etablere et relativt komplekst maskineri for å ivareta helhetlig etterlevelse.

Det er vår samlede vurdering at UiT har jobbet godt med personvern og informasjonssikkerhet over tid. Dette kommer særlig til uttrykk gjennom (i) etablering av faggruppe for informasjonssikkerhet og personvern (ii) etablert ledelsessystem for informasjonssikkerhet og personvern og (iii) etablert ledelsens årlige gjennomgang, med årlig rapportering fra fakulteter/enheter til faggruppen. Disse tiltakene underbygger vår oppfatning om at UiT både har tydelig fokus på og ønske om god styring og kontroll av områdene. Internrevisjonen ønsker i denne forbindelse også å trekke frem at det i gjennomførte intervjuer gjennomgående er blitt fremhevet en opplevelse av en positiv utvikling på informasjonssikkerhet og personvernområdet.

Koronapandemien har skapt utfordringer for UiT, som for de fleste øvrige virksomheter. Dette har tidvis medført nødvendig utsettelse av enkelte planlagte aktiviteter og at det har vært mindre kapasitet til å ha kontinuerlig fokus på det løpende arbeidet med informasjonssikkerhet og personvern. Ut fra dette, finner PwC det naturlig å fremheve de mer systemiske utfordringene som har fremkommet gjennom revisjonen, da den mer akutte situasjonen antas å ville normaliseres over tid.

UiT har vært gjennom en større omorganisering de siste årene, med en økt grad av sentral styring der administrative ressurser fra nivå 2 er samlet i større administrative enheter på nivå 1. Sentralisering av kompetanse, med en sentral faggruppe, vurderes å være et godt tiltak for å styrke arbeidet med personvern og informasjonssikkerhet. Det fremstår imidlertid å være en stor forventning til at nivå 2 har tilstrekkelig ressurser med kapasitet og relevant kompetanse til å utføre oppgavene som er lagt til nivå 2. Gjennomgående er det uttrykt et behov for større kapasitet på nivå 2, både for å være et støtteapparat tilgjengelig på fakultetene og også som et kontaktpunkt mellom nivå 1 og nivå 2. Enkelte fakulteter er i prosess med etablere slike roller.

Etter vår vurdering kan UiTs hovedutfordringer med å lykkes med god implementering og etterlevelse over tid, relateres til virksomhetens komplekse organisering og behovet for styrking av kapasitet for å sikre en tilstrekkelig kraft ved implementeringen. Det er et omfattende arbeid som skal til for at man på en styrt og kontrollert måte får trygghet for samlet ivaretagelse av kravene, og for å lykkes er det nødvendig med et helhetlig apparat som samlet sett får den nødvendige kraften til både å utvikle styrende og kontrollerende føringer og til å implementere disse føringene i den daglige informasjonshåndteringen. Denne kompleksiteten bør det jobbes videre med, slik at alle komponentene i maskineriet går i takt.

For å komme videre med innføringen av kontrollregimet for personvern- og informasjonssikkerhetsområdet, og for å kunne etterleve gjeldende krav på disse områdene over tid, har internrevisjonen tre hovedanbefalinger:

1. Rolleavklaring: Det bør arbeides videre med å definere og kommunisere hvilket ansvar og hvilke oppgaver som ligger til styrende nivå (nivå 1), og hva som forventes av implementeringen i linjen (nivå 2). Dette vil redusere risikoen for at man på operativt nivå oppfatter at noe ivaretas sentralt, og motsatt.

2. Gjennomføringsevne: Med tydeligere definerte og implementerte roller og oppgaver vil det bli lettere å styre ressursinnsatsen slik at de ulike aktørene kapasitets- og kompetansemessig settes i stand til å ta det ansvaret de er tildelt. Eksempelvis kan en prinsipielt lik rolle være mer eller mindre krevende avhengig av et fakultets eller institutts størrelse og kompleksitet. Eventuelle utfordringer bør fanges opp gjennom etablerte rapporteringslinjer, møter/utvalg og internkontroll-/risikostyringsmekanismer, slik at eventuelle vurderinger av ressursdisponering kan tas ut fra et helhetsperspektiv.
3. Helhetlig styringssystem: Styringssystemet for informasjonssikkerhet og personvern omhandler personopplysningsikkerhet, men dekker ikke personvernområdet i sin helhet. Dette er styringsverktøyet for behandlingsansvarlig ved UiT, og det er behov for justeringer slik at styringssystemet også definerer styrende krav og føringer for behandling av personopplysninger ved UiT, på linje med informasjonssikkerhet.

Internrevisjonsrapport: Gjennomgang av varslingsordningen ved UiT

Revisjonens bakgrunn og formål

En velfungerende varslingsordning er et lovpålagt krav, og en forventning fra myndigheter, ansatte og samfunnet for øvrig. Varsling er en viktig del av helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet, og et viktig kontrollelement for å forebygge, avdekke og håndtere avvik, uønsket atferd, misligheter og trakassering.

Virksomheter som jevnlig sysselsetter minst fem arbeidstakere, plikter å ha rutiner for intern varsling, jf. Arbeidsmiljøloven § 2 A-6 (AML). En varslingsrutine skal sikre at de som ønsker å varsle om kritikkverdige forhold vet hvordan det skal varsles og hvordan varslet blir behandlet. I tillegg skal det være etablert et system for å håndtere varsler, hvor rutinen har til hensikt å sikre at de som mottar varselet vet hvordan det skal behandles i tråd med grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper. I paragrafens andre ledd fremkommer det også at rutinene skal utarbeides i tilknytning til virksomhetens systematisk HMS-arbeid, i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte. Rutinen skal sikre ivaretagelse av alle involverte parter. Gode varslingsrutiner er således et viktig internkontrollverktøy.

Formålet med revisjonen er å gi Universitetet i Tromsø (UiT) en uavhengig vurdering av varslingsrutine- og ordning, og gi råd om eventuelle forbedringsmuligheter. Internrevisjonen har vurdert hvorvidt UiTs varslingsordning ivaretar arbeidsmiljølovens oppdaterte bestemmelser som trådte i kraft 01.01.2020, og i hvilken grad ordningen sikrer faglig, rettssikker og effektiv saksbehandling av varsler. Internrevisjonen har videre vurdert om varslingsordningen er hensiktsmessig utformet med tanke på å legge til rette for praktisk håndtering av varslingsaker.

Internrevisjonsrapporten er utarbeidet på grunnlag av innhentet varslingsrelevant dokumentasjon og samtaler med et utvalg ledere og medarbeidere, herunder personer som har kjennskap til varslingsordningen eller som jobber med varslingsaker. Observasjoner, vurderinger og anbefalinger i revisjonsrapporten vil oppsummeres i internrevisors halvårslige rapport til styret.

Revisjonsrapporten innledes med internrevisjonens hovedinntrykk, overordnede vurderinger og anbefalinger, og utdyper deretter observasjonene i "Vedlegg - utdypende observasjoner og anbefalinger" innen følgende tematiske kategorier:

- Retningslinje for varsling
- Kultur, kompetanse og tillit
- Videreutvikling av varslingsordningen

Internrevisjonens hovedinntrykk, overordnede vurdering og anbefalinger

Internrevisjonens hovedinntrykk og overordnede vurdering

UiT i nåværende form er en relativt ung institusjon, hvor styringsprosesser og styringskulturen fortsatt er under utvikling. Siden 2009 har UiT vært gjennom flere fusjonsprosesser; Høgskolen i Tromsø i

2009, Høgskolen i Finnmark i 2013, og Høgskolen i Narvik og Høgskolen i Harstad i 2016. Det er i dag campuser i blant annet Tromsø, Narvik, Alta, Harstad, Bardufoss, Kirkenes og Hammerfest. Slike endringer og tilhørende geografiske spredning gir en større og mer kompleks virksomhet fra et styringsperspektiv, hvorpå det kreves økt grad av aktive handlinger for å etablere én virksomhet med én felles kultur.

Etiske retningslinjer har som formål etablere en felles forståelse av hva som er å anse som forventet og akseptabel atferd i virksomheter, og er således å anse som et viktig element i å bygge én felles kultur og for å sikre etisk atferd. UiT bør derfor vurdere å etablere egne etiske retningslinjer og ta disse i bruk i praktiske opplærings- og bevisstgjøringstiltak i virksomheten. Ut over å ha en egenverdi som virkemiddel for å sikre etisk atferd ved UiT, vil de i varslingssammenheng bidra som en bevisstgjøringsmekanisme og som en målestokk for hva som er akseptabelt.

UiT har en etablert og tilgjengeliggjort retningslinje for varsling, godkjent i 2008. I tillegg er det utarbeidet en retningslinje for å håndtere varsler om mobbing og/eller trakassering mellom studenter, en Si ifra-side med informasjon om varsling ved UiT og informasjonsbrosjyren "Seksuell trakassering - maktmisbruk vi ikke tolererer". Ved gjennomføring av google søk har internrevisor også funnet en artikkel på startside som omhandler seksuell trakassering.

Som del av ambisjonen om å styrke retningslinje, informasjon og ordning for varsling, har Avdeling for organisasjon og økonomi (Orgøk) påbegynt et arbeide med å revidere og videreutvikle innholdet i både eksisterende interne retningslinjer for varsling av kritikkverdige forhold ved UiT og informasjonen vedrørende varsling som gis på Si ifra-siden. Internrevisjonen er gjort kjent med at utkastet er sendt ut på høring i organisasjonen, men det er ikke ferdigstilt og følgelig ikke tilgjengeliggjort for ansatte og studenter ved tidspunkt for gjennomføring av revisjonen.

Internrevisjonen vurderer at det på viktige områder foreligger behov for å utdype og forbedre utkast til ny retningslinje og varslingsinformasjonen som tilgjengeliggjøres på Si ifra-siden, for å sikre at informasjonen fullt ut ivaretar gjeldende krav i arbeidsmiljøloven. Videre er det behov for å sikre intern konsistens mellom innholdet i utkast til ny retningslinje og varslingsinformasjonen angitt på Si ifra-siden, slik at Si ifra-siden i større grad reflekterer innholdet i ny retningslinje.

I utkast til ny retningslinje for varsling og i varslingsinformasjonen på Si ifra-siden fremkommer det at UiT ønsker å legge best mulig til rette for at ansatte, studenter og andre berørte kan varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten. Det er videre tydeliggjort hvordan en kan gå frem for å varsle dersom en er student, ansatt eller ph.d.-student. Utkast til ny retningslinje omtaler også at studenter og personer uten tilknytning til UiT kan varsle om et ethvert kritikkverdig forhold i virksomheten, men er behov for å tydeliggjøre hvordan slike eksterne parter uten tilknytning til UiT skal gå frem for å varsle.

Det er god praksis at varslingshåndtering i utgangspunktet skal skje i linjen. Gjennom intervjuer oppfatter internrevisor at dette også er hovedinnretningen i UiTs varslingsordning. Ved UiT kan varsling enten skje i linjen til nærmeste leder, eller ved å varsle til angitte mottaker i den sentrale administrasjonen på nivå 1. I begge tilfellene stilles det krav til kompetanse om varslingsmottak og -håndtering hos mottakerne.

Varsling i linjen fordrer at ledere og andre involverte parter har god forståelse av ordningens innretning, og kompetanse og erfaring til å håndtere egen rolle i varslingsløpet. I universitetssektoren er det generelt utstrakt bruk av "åremålsstillinger" for ledere, noe som stiller kontinuerlige krav til bevisstgjøring og opplæring for ledere i slike stillinger. Dette gjelder også for håndtering av varsler om kritikkverdige forhold. Gjennom intervjuer oppfatter internrevisjonen at det er varierende og til dels lav kjennskap til retningslinje og tilhørende kompetanse om varslingsmottak- og håndtering hos de potensielle mottakerne i linjen. Det blir også etterlyst mer informasjon og opplæring knyttet til ivaretagelse av konfidensialitets-, sporbarhets- og informasjonssikringsbehov. Dette bør tas tak i, både gjennom opplæring og gjennom ansvarliggjøring av ledere for å sette seg inn i universitetets regelverk og rutiner.

Tillit til en varslingskanal kan bygges ved blant annet å tydeliggjøre organisering, roller og ansvar gjennom varslingsløpet, samt øke informasjon om varsling og sikre økt opplæring av personer involvert i varslingsløpet. Internrevisjonen har ikke fanget opp tillitsmangler ift varslingsregimet, men fremhever generelt at økt grad av spesifisering rundt organisering, roller og ansvar i retningslinje og i varslingsinformasjon på Si ifra-siden vil kunne legge til rette for opplæring, og systematisk og enhetlig varslingshåndtering, som igjen vil bidra til å understøtte tillit til håndteringen og ordningen over tid. Dersom angitt varslingsløp også gjelder ved behandling av varsler fra studenter og innleide arbeidstakere, så bør dette fremkomme tydeligere i utkastet til retningslinje, med tilhørende rolle- og ansvarsbeskrivelse for respektive involverte parter.

Å ha muligheten for å involvere ekspertkompetanse ved håndtering av varslings saker i linjen, uttrykkes som svært viktig i for organisasjonen. Tilbakemeldingen fra intervjuer er imidlertid at bistanden fra Org.øk fremstår som personavhengig og sårbar da det kun er én jurist som innehar ansvaret bistå i varslings saker som involverer ansatte. Internrevisor er imidlertid gjort kjent med at det er flere ressurser i Orgøk som håndterer varslings saker, og slik personalmessig bredde bør i større grad synliggjøres.

Ut over det generelle varslingsløpet i linjen, foreligger det sektorpraksis for andre virkemidler for å sikre tillit til varslingsregimet over tid.

Flere universitet har opprettet varslingsutvalg, som kan fungere som varslingsmottaker. Dette sikrer notoritet rundt varslet hos flere enn én varslingsmottaker i linjen, og et godt sammensatt varslingsutvalg synliggjør at varselet vil bli behandlet av en kompetanse- og rollesammensetning som presumptivt understøtter tilliten til ordningen.

Ved nåværende varslingsordning mangler det en teknisk løsning som muliggjør dialog med anonym varsler. Internrevisor anbefaler at UiT vurderer å anskaffe en teknisk løsning for varsling av kritikkverdige forhold som muliggjør dette. Dette skaper trygghet for de som ønsker å varsle anonymt, samtidig som det muliggjør nødvendig oppfølgingsdialog anonymt.

Behovet for og mulighet for varsling via ekstern part bør også vurderes, slik at det finnes en kanal (nødventil) dersom det av ulike årsaker ikke ønskes å varsle internt eller til mediene. Leverandører av varslingskanaler tilbyr typisk også bistand med evaluering og klassifisering av innkommende varsler og har kompetanse til å bistå i oppfølging av varsler der det er behov for ekstern bistand. Dette kan kan

gi en ressursfleksibilitet som det kan trekkes på ved behov. En ekstern kanalleverandør vil typisk kunne ha varslingsutvalget som kontaktpunkt i organisasjonen.

I sum vil kombinasjonen av utvalg, varslingsmulighet til ekstern part og teknisk løsning være virkemidler som forsterker hverandre i forhold til å sikre en god nødventil til det ordinære varslingsløpet i linjen.

Internrevisjonens hovedanbefalinger

1. Organisering og kommunikasjon:
 - a. Vurdere å etablere en egen etisk retningslinje ved UiT.
 - b. Tydeliggjøre organisering, rolle- og ansvarsfordelingen i varslingskanalen for alle involverte parter i varslingsløpet. Løpet for studenter og innleide bør presiseres ytterligere.
 - c. Videreutvikle utkast til ny retningslinje og varslingsinformasjonen angitt på Si ifra-siden for å sikre full ivaretagelse av gjeldende lovgivning.
2. Varslingsveier:
 - a. Vurdere å etablere et varslingsutvalg.
 - b. Vurdere å anskaffe teknisk varslingsløsning, herunder løsning som muliggjør anonym varslingsmed påfølgende dialog med anonym varslingskanal.
 - c. Åpne for mottak av varsel fra eksterne parter.
 - d. Etablere en "nødventil" gjennom ekstern varslingskanal.
3. Opplæring, kompetanse og tillit:
 - a. Skape oppmerksomhet rundt lanseringen av oppdaterte retningslinje for varslingsmed, slik at innholdet blir godt kjent og implementert i organisasjonen.
 - b. Evaluere og tilpasse opplæringsregimet for ledere/varslingsmottakere og andre som er involvert i varslingsløp, slik at kompetanse og bevissthet om regimet øker.
 - c. Ansvarliggjøre ledere for å sette seg inn i ny retningslinje for varslingsmed og egen rolle, eksempelvis gjennom periodiske utkvitteringer av at en er kjent med regimet (gjerne kombinert med andre typer erklæringer ledere periodisk må avgi).
 - d. Avhengig av tilbakemeldinger i etablerte samhandlingsarenaer med tillitsvalgte, verneombud og øvrige relevante parter, samt medarbeiderundersøkelser, periodisk vurdere behovet for eventuelle tillitsskapende tiltak rundt varslingskanalen. Anbefalingen er generell, og ikke basert på observerte utfordringer.

Internrevisjonsrapport: internkontroll på økonomiområdet

Revisjonens bakgrunn og formål

Internrevisjonen er nyopprettet hos UiT, og har i oppstartsfasen fått styrets tilslutning til å prioritere revisjon av et utvalg grunnleggende styringsprosesser. Dette er både en fin måte for internrevisjonen å bli kjent med universitetet på, og det gir en nyttig avsjekk av kontrollmodenheten innen viktige områder. Formålet med denne revisjonen er å vurdere status på etablert internkontroll på økonomiområdet, samt gi innspill til eventuelle effektiviserings- og forbedringsmuligheter som avdekkes. Følgende økonomiprosesser er dekket i revisjonen:

- Anskaffelser
- Lønnsområdet
- Bank og kontotilgang
- Periodisk økonomirapportering

Revisjonen er kontroll-tematisk inndelt etter følgende områder:

- Organisering, roller og ansvar
- Styrende dokumenter, veiledninger og verktøy
- Etablerte mekanismer for kontroll og oppfølging

Ved en revisjon av økonomiområdet er det naturlig å vurdere status opp mot de detaljerte kravene som følger av økonomiregelverket og KDs økonomiinstruks. Samtidig er det sentralt for revisjonen å fremheve de observasjoner og anbefalinger som er viktige på et overordnet styringsnivå. Revisjonsrapporten er derfor strukturert slik at hovedrapporten gir et overordnet sammendrag av observasjonene og anbefalingene, mens ytterligere detaljer utdypes i vedlegg. Vedlegg 1 gir en beskrivelse av BOTT-samarbeidets betydning for økonomiprosessene ved UiT, da dette er viktig bakgrunnsinnsikt for revisjonen. I vedlegg 2 gis det utdypende observasjoner og anbefalinger per kontrolltema. Vedlegg 3 gjør det samme per økonomiprosess. Vedlegg 4 gir en oversikt over gjennomførte intervjuer og gjennomgått dokumentasjon.

Avgrensning: UiT er en del av BOTT samarbeidet, hvor formålet er å utvikle standardiserte arbeidsprosesser innenfor en rekke fagområder, deriblant på økonomiområdet. Som følge av at BOTT skal implementeres fra januar 2022, har internrevisjonen vurdert det som mest hensiktsmessig å fokusere på organisering og rutiner, og avvente etterlevelsestesting til nye rutiner er implementert. Metodisk har revisjonsarbeidet bestått av dokumentgjennomgang og intervjuer.

Hovedinntrykk

Økonomiområdet består generelt av et høyt antall detaljerte krav som skal etterleves konsistent på tvers av organisatorisk bredde og nivåer. Dette er i seg selv komplekst, og fordrer et godt kontrollsystem. UiT har i løpet av året lagt om til enhetlig ledelse, slik at en rekke roller og styringsdokumenter må oppdateres, og det nærmer seg implementering av BOTT-rutinene og -systemene på lønns- og økonomiområdet. Et hovedinntrykk fra revisjonen er at det arbeides godt med begge disse endringene, og at det etterhvert vil lede til et oppdatert og forbedret kontrollregime på økonomiområdet. Det er imidlertid arbeid som gjenstår før man kommer dit.

Internrevisjons opplever at at UiT har en tydelig organisering av roller og ansvar, som har etablert seg i samsvar med nedfelte instruks. Fremover vil det være viktig å få tilpasset overordnede instruks slik at intern organisering, roller og fullmakter er i tråd med den ny styringsmodellen og instruks for virksomhets- og økonomistyring fra kunnskapsdepartementet. Dette arbeidet pågår og er tenkt ferdigstilt før innføring av BOTT.

Internrevisjonens opplever at UiT har et modent kontrollregime for anskaffelser, bank og kontotilganger, samt for lønnsområdet. Innarbeidede retningslinjer og rutiner anses i all hovedsak å dekke krav i økonomiregelverket. Retningslinjene på de ulike områdene tydeliggjør roller og ansvar på en god måte, og operasjonaliserer konkrete prosesser gjennom aktiviteter og kontroller. Det er imidlertid observert noen mindre unntak, som er utdypet i revisjonsvedleggene. Retningslinjene virker ut fra intervjuene å være tilstrekkelig nyttig for de som utfører oppgavene, og arbeidsdeling er på plass i risikoutsatte prosesser. Med BOTT har DFØ bygget inn regelverksetterlevelse i sine systemer, noe som gir et godt utgangspunkt for "innebygget internkontroll" fremfor manuelle kontrolltiltak.

Det er etablert overordnet tertialrapportering og tilhørende rutiner. Internrevisjonen observerer imidlertid at det ikke foreligger økonomirapportering fra enhetene og til SØKI i forbindelse med periodisk rapportering til Universitetsstyret. SØKI henter i stedet regnskapstall for enhetene direkte fra økonomisystemet. I intervju har det kommet frem at det foreligger begrenset kommunikasjon mellom SØKI og enhetene, herunder kommunikasjon knyttet til avviksforklaring. Manglende kommunikasjon mellom enhetene og SØKI anses å medføre risiko for at vesentlige forhold ikke fanges opp sentralt, samt risiko for at det oppstår misforståelser mellom ORGØK og de ulike enhetene. Det er gjennom intervjuer også kommet frem at kvaliteten på rapportering fra enhetene ikke oppleves god nok, og at enhetene ikke nødvendigvis rapporterer tallene på samme format, noe som gjør tallene lite sammenlignbare. Internrevisjonen mener det ville være en fordel å etablere en form for rapportering og kommunikasjon mellom enhet og SØKI i forbindelse med periodisk rapportering, og at formen på dette nedfelles i rutiner. Dette kan bidra til å øke kvalitet i periodisk rapportering, ettersom enhetene har mer inngående kjennskap til budsjett, regnskap og årsaksforklaringer ved eventuelle avvik. Det kan videre bidra til økt effektivitet hos SØKI, ved at de selv må bruke mindre tid på å avklare avvik og analysere regnskapstallene.

Det er i dag ikke etablert praksis for etterlevelsestesting, og det er foreløpig ikke fastsatt etter at BOTT er innført. Dette vil være spesielt viktig å lage en plan for dette etter at BOTT er implementert, for å sikre forståelse og etterlevelse av alt som kommer med BOTT.

Internrevisjonen sitt oppsummerende hovedinntrykk er at UiT er godt forberedt for implementering av BOTT, herunder foreligger det gode planer for opplæring, informasjonsutveksling på tvers av organisasjonen, og det er satt opp gode møtearenaer underveis i implementeringsfasen. Dersom implementeringen går som planlagt vil det legge til rette for god internkontroll på økonomi- og lønnsområdet også fremover.

Hovedanbefalinger

Roller og ansvar

Nr 1 - Økonimiregelverket inneholder et høyt antall detaljerte krav som skal etterleves. For å understøtte bør UiT vurdere å dedikere en controllerrolle som kan være en pådriver for å ivareta økonomiregelverkets krav til internkontroll i større grad. Denne rollen kan også ha ansvar for å utarbeide, oppdatere og samle økonomiområdets styrende dokumenter på ett fellesområde, slik at dette er lett tilgjengelig, oppdatert og konsistent. I forbindelse med innføringen av BOTT er internrevisjonen gjort kjent med at det er planlagt at det skal nedsettes én ressurs som skal ha ansvar for kvalitet og for å vedlikeholde alle styrende dokumenter. Internrevisjonen vurderer at dette er en rolle som faglig sett kan kombineres med internkontrollansvar.

Styrende dokumenter

Nr 2 - Rektor har i henhold til oppdatert instruks ansvaret for å på styrets vegne sikre og påse regelverks- og instruksetterlevelse på økonomiområdet. Internrevisjonen anbefaler at dette gjøres ved at Rektor fastsetter en overordnet økonomiinstruks på økonomiområdet, etter modell av tidligere "instruks for økonomiforvaltning og kontroll gitt av universitetsdirektøren". Instruksen bør delegere ansvar og myndighet til relevante ledere, herunder til avdelingsdirektør for organisasjon og økonomi (ORGØK) for å fastsette ytterligere føringer.

Styringsdokumentet bør inneholde overordnede føringer som setter hele økonomistyringen i system. I arbeidet med denne anbefales det å se til BOTT og ny styringsinstruks for å sørge for at alle krav er dekket. Internrevisjonen anbefaler å legge frem dokumentet som en orienteringssak til styret. Slik kan styret ivareta sitt ansvar for å påse god styring og internkontroll, men uten å selv måtte fastsette og ajourholde instruksverk på området.

Nr 3 - Det bør utarbeides formaliserte rolle-, ansvar- og oppgavebeskrivelser for økonomiområdet *innad* hos ORGØK og *innad* på enhetene. Avdelingsdirektør ORGØK, fakultetsdirektører og dekaner bør være involvert i å oppdatere og konkretisere eksisterende retningslinjer og rutiner. I dette arbeidet bør ny styringsinstruks hensyntas, og man bør se hen til BOTT-prosjektet sine prosesskart, rutinebeskrivelse, rolleoversikter etc. Det vil være en fordel å se hen til BOTT, da det blir enklere å tilpasse dersom det kommer tillegg eller endringer derfra i fremtiden. Videre anbefales det å se til konkrete anbefalinger som er beskrevet mer i detalj i vedleggene under ulike tema i denne rapporten.

Nr 4 - Avdelingsdirektør ORGØK bør fastsette nærmere retningslinjer for økonomirapportering og oppfølging for SØKI. I tillegg bør det utarbeides retningslinjer for økonomirapportering og oppfølging for enhetene.

Nr 5 - Det anbefales at instruks, retningslinjer og andre styringsdokumenter revideres og fastsettes årlig. Eksempelvis ved at dedikert kontrollansvarlig (jfr anbefaling 1) årlig ber dokumenteiere utkvittere at dokumentene er ajour ift behovene i kommende periode.

Kontroll og oppfølging

Nr 6 - Internrevisjonen anbefaler å etablere systematisk etterkontroll på økonomiområdet, samt en systematikk for avviksrapporing og -håndtering. Dette vil være spesielt viktig etter implementering av BOTT, da dette vil medføre omfattende endringer knyttet til prosess, roller og ansvar og system. Etterkontrollen kan med fordel være risikobasert, slik at ressursbruken prioriteres dit det er viktig.

Nr 7 - Internrevisjonen anbefaler å innføre formalisert økonomirapportering fra de ulike enhetene til seksjon for økonomi og innkjøp (SØKI) i forbindelse med tertials- og årsrapportering. Rapporteringen kan være kortfattet og overordnet, men bør minimum inneholde en beskrivelse av vesentlige avvik og forslag til eventuelle tiltak, samt en beskrivelse av vesentlige risikoer.

Nr 8 - Det bør det utarbeides en tiltaksplan for SØKI og de ulike enhetene for å utbedre budsjettkvaliteten hos UiT i forkant av budsjettprosessen for 2022. Økonomiforumet hvor fagledere/seksjonsledere i ORGØK møter økonomiansvarlige på fakultet kan være en fin arena for å diskutere dette. Det bør implementeres nøkkelkontroller for å påse at tiltaksplanen etterleves og en etableres en overordnet rolle med myndighet til å følge opp etterlevelse og avvik på tvers av virksomheten. Av tiltaksplanen bør det fremgå hvem som har ansvaret for hva og hvordan man skal forbedre budsjettkvaliteten. I den forbindelse vil det være hensiktsmessig å se til BOTT- prosjektets rutinebeskrivelse for fastsettelse og kvalitetssikring av budsjett, hvor det blant annet fremgår konkrete kontrollpunkt.